Monikriisi ei ole häiriö vaan signaali – tarve suunnitellulle kestävyysmurrokselle

Ville Lähde
BIOS-tutkimusyksikkö

Mitä ”monikriisi” tarkoittaa?

Monikriisi: toisiaan vahvistavat kriisit aikakauden luonne, ei poikkeus

- Monenlaisia kriisejä, konflikteja ja ongelmia on aina tapahtunut samaan aikaan. Moni-ilmeisen ympäristökriisin maailmassa tästä tulee leimallinen aikakauden piirre, eikä paluuta ”normaaliin” ole.
- Nopeiden ja hitaiden kriisien nivoutuminen yhteen, tarve pitää lukuisia kriittisiä aikajänteitä näkyvissä yhtaikaa – ”luovia myrskyssä mutta pitää horisontti mielessä”
- Yhtäältä toisiaan vahvistavat ongelmat, toisaalta tarve hoitaa leimallisesti erilaisia ongelmia.
- Taipumus työntää pitkä aikaväli taka-alalle nopeissa kriiseissä. → Jolloin **tulevien nopeiden kriisien konteksti** pahenee radikaalisti.

Ympäristökriisin moninaisuus luonnehtii itsessään monikriisiä

- **Ilmastonmuutos**: selvät tavoitteet ja aikataulut, aidosti globaali ilmiö, tavoitteena nettonegatiivisuus, ”sadan vuoden urakka”
- **Luonnon monimuotoisuus**: mosaiikkinen ilmiö, monia skaaloja pidettävä mielessä yhtaikaa. Ei selkeitä tavoitevuosia vaan tarve pitää huolta asiasta aina, kaikissa tulevissakin yhteiskunnissa.
- **Luonnonvarojen ylikäyttö**: tavoitteita on vaikea määrittää tarkkaan, mutta suunta on selkeä – ja vaikuttaa kaikkiin muihin ongelmiin.
- **Erilaiset saasteongelmat**: laadullisesti erilaisia, eri kohdassa yhteiskunnan aineenvaihduntaa.

→ Näitä ei voi palauttaa yhdeksi toimintaohjelmaksi.

Monikriisi haastaa ajatuksen saumattomasta siirtymästä

- Naiivi ajatus yhteiskunnan ekologisesta siirtymästä: ”sama elämäntapa erilaisilla vempeleillä”
- Väärät analogiat:
  - Esim. tietotekniikan vallankumouksen käyttäminen analogiana energia- tai liikennejärjestelmien muutoksille
  - Myös energian tuotannon ja kulutuksen piirissä suuria eroja.
  - Energiamurroksesta ei analogiaa muille hyvin erilaisille aloille

→ Kun olosuhteet muuttuvat radikaalisti ja muutoksia on tehtävä yhtaikaa eri sektoreilla, on ajateltava muutosta toisella tavalla.

Sektorikohtaisten siirtymien sijaan yhteiskunnan aineenvaihdunnan muutos

- Kuten kaikilla elävillä olioilla on leimallisesti erilainen aineenvaihdunta, myös yhteiskuntien aineenvaihdunnat ovat erilaisia.
- Nojaavat eri energiamuotoihin ja luonnonvaroihin, käyttävät eri määriä, tuottavat erilaisia jätteitä.
- Ei siis riitä, että tehdään erillisiä muutoksia erillisillä sektoreilla, että ratkaistaan erillisiä ongelmia.

  → Vanhan purkamista ja uuden rakentamista (ekologinen jälleenrakennus, BIOS-tutkimusyksikkö)

  → Yhtaikaisia muutoksia toisiaan tukien, toisiaan estämättä, mutta muistaen ongelmien laadulliset erot.

Yhteiskunnallisen aineenvaihdunnan murroksen vaaranpaikkoja

- Ongelmalliset polkuriippuvuudet: esimerkiksi tähtääminen päästöjen nettonollaan niin, että pysytään ”polttamisen polulla” ja luodaan esteitä nettonegatiivisuuteen siirtymiselle (hiilinielut); tai suurten jätevirtojen muuttaminen liian houkuttelevaksi resurssiksi
- Pullonkaulat: rajallisen resurssin (esim. tarjolla oleva sähkö) käyttötarkoitusten paisuttaminen; tai saman resurssin käyttäminen siirtymään yhtaikaa eri aloilla ilman keskinäistä koordinaatiota (teollisuuden tiekartat)
- Suunnittelun ja koordinaation tarve, mutta liian jäykät suunnitelmat eivät toimi monikriisin oloissa (esim. resurssiniukkuudet iskevät yllättäen) → Tiekartta ei toimi, jos maasto mullistuu.

Monikriisi vaatii suunnittelun ja luovan joustavuuden yhdistämistä

- Tarkkojen tiekarttojen sijaan toisiaan seuraavia yhteiskunnallisen muutoksen askeleita. → ”Mitä tehdään ensiksi, mitä seuraavaksi?”
- Yleiset päämäärät on pidettävä mielessä, samoin kriittiset aikataulut, mutta niihin voidaan päätyä monta reittiä.
- Yllätyksiä tulee väistämättä eteen, on luovittava niiden tullen
- Olennaista on, että ensimmäiset askeleet avartavat seuraavien mahdollisuuksia, pitävät toimintakykyä avoimena, eivät rajaa tulevaisuutta liian tiukasti. → Mutta päämääriin tähdäten!
- Nopeita kriisejä tulee väistämättä, mutta olennaista on pitää huolta, että pitkän aikavälin toimintakyky ei katoa niiden tullen.

Kiitos, ota yhteyttä

www.bios.fi

Twitter: @biosresearch